

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ З ОРІЄНТАЦІЄЮ НА ЇЇ ПРІОРИТЕТНІСТЬ

© 2017 ПАНАСЮК В. М., БАКУМ І. В.

УДК 338.49:332.12

Панасюк В. М., Бакум І. В. Ефективність розвитку соціальної інфраструктури регіону з орієнтацією на її пріоритетність

Метою статті є дослідження критеріїв оцінки ефективності розвитку соціальної інфраструктури регіону з орієнтацією на її пріоритетність. Встановлено, що до основних заходів і інструментів обґрунтування пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури можна віднести: цілепокладання, цільове програмування; оперативне регулювання; стратегічне планування; нормування та бюджетування; прогнозне моделювання з урахуванням масштабу її потенціалу на основі методичних оцінок ефективності її розвитку. Визначено, що види діяльності, які забезпечують населення виробничими та соціальними послугами, мають свою специфіку й особливості, а також відповідні методи оцінки їх діяльності. Виділено п'ять груп показників, за якими рекомендовано проводити оцінку видів діяльності, які забезпечують населення виробничими та соціальними послугами: структурні, виробничі, кадрові, фінансові, інвестиційно-інноваційні. Враховуючи невелику кількість показників розвитку кожного з видів інфраструктури, а також регіональну специфіку та тип розвитку інфраструктурних галузей, необхідним є застосування регіонально-диференційованого підходу до оцінки забезпеченості їх об'єктами інфраструктури.

Ключові слова: інфраструктура регіону, соціальна інфраструктура, розвиток соціальної інфраструктури, пріоритети розвитку регіональної інфраструктури.

Бібл.: 8.

Панасюк Валентина Миколаївна – кандидат економічних наук, декан факультету обліку і аудиту, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя (вул. Руська, 56, Тернопіль, 46001, Україна)

E-mail: tina.panasjuk@gmail.com

Бакум Ірина Вікторівна – кандидат економічних наук, головний державний ревізор-інспектор відділу обліку платежів та зведеної звітності управління моніторингу доходів та обліково-звітних систем, Головне управління Державної фіскальної служби в Черкаській області (вул. Хрещатик, 235, Черкаси, 18002, Україна)

E-mail: irinagedz81@gmail.com

УДК 338.49:332.12

UDC 338.49:332.12

Панасюк В. М., Бакум І. В. Эффективность развития социальной инфраструктуры региона с ориентацией на ее приоритетность

Целью статьи является исследование критериев оценки эффективности развития социальной инфраструктуры региона с ориентацией на ее приоритетность. Установлено, что к основным мерам и инструментам обоснования приоритетов развития социальной инфраструктуры можно отнести: целеполагание, целевое программирование; оперативное регулирование; стратегическое планирование; нормирование и бюджетирование; прогнозное моделирование с учетом масштаба ее потенциала на основе методических оценок эффективности ее развития. Определено, что виды деятельности, обеспечивающие население производственными и социальными услугами, имеют свою специфику и особенности, соответствующие методы оценки их деятельности. Выделено пять групп показателей, по которым рекомендуется проводить оценку видов деятельности, обеспечивающих население производственными и социальными услугами: структурные, производственные, кадровые, финансовые, инвестиционно-инновационные. Учитывая небольшое количество показателей развития каждого из видов инфраструктуры, а также региональную специфику и тип развития инфраструктурных отраслей, необходимым является применение регионально-дифференцированного подхода к оценке обеспеченности их объектами инфраструктуры.

Ключевые слова: инфраструктура региона, социальная инфраструктура, развитие социальной инфраструктуры, приоритеты развития региональной инфраструктуры.

Библ.: 8.

Панасюк Валентина Николаевна – кандидат экономических наук, декан факультета учета и аудита, Тернопольский национальный технический университет имени Ивана Пулюя (ул. Русская, 56, Тернополь, 46001, Украина)

E-mail: tina.panasjuk@gmail.com

Бакум Ирина Викторовна – кандидат экономических наук, главный государственный ревизор-инспектор отдела учета платежей и сводной отчетности управления мониторинга доходов и учетно-отчетных систем, Главное управление Государственной фискальной службы в Черкасской области (ул. Хрещатик, 235, Черкасы, 18002, Украина)

E-mail: irinagedz81@gmail.com

Panasjuk V. M., Bakum I. V. The Efficiency of Development of the Social Infrastructure of Region with Orientation on its Priority

The article is aimed at researching the criteria for assessing the efficiency of development of social infrastructure of region with orientation on its priority. It has been determined that the main measures and instruments for substantiating the social infrastructure development priorities can include: targeting, targeted programming; operational regulation; strategic planning; rationing and budgeting; predictive modeling according to the scale of its potential on the basis of methodical assessments of efficiency of its development. It has been defined that the types of activity providing the population with production and social services have their own specificity and features, as well as corresponding methods for assessing their activity. Five groups of indicators were allocated, considering which it is recommended to carry out assessments of the types of activity providing the population with production and social services: structural, production, personnel, financial, investment-innovative. Given the small number of indicators of development of each type of infrastructure, as well as regional specificity and type of development of infrastructure industries, it is necessary to apply a regional-differentiated approach to the assessment of their provision with infrastructural facilities.

Keywords: infrastructure of region, social infrastructure, development of social infrastructure, priorities in development of regional infrastructure.

Bibl.: 8.

Panasjuk Valentyna M. – PhD (Economics), Dean of the Faculty of Accounting and Auditing, Ternopil Ivan Pului National Technical University (56 Ruska Str., Ternopil, 46001, Ukraine)

E-mail: tina.panasjuk@gmail.com

Bakum Iryna V. – PhD (Economics), Chief State Auditor-Inspector of the Department of Accounting of Payments and Summary Reporting of the Department for Monitoring of Revenues and Accounting and Reporting Systems, The Main Department of the State Fiscal Service in the Cherkasy Region (235 Khreshchatyk Str., Cherkasy, 18002, Ukraine)

E-mail: irinagedz81@gmail.com

Особливості та характер трансформаційних процесів в економічній системі країни, розв'язання її суперечливих проблем зумовили формування основ ринкового господарювання з відповідними засадами соціального розвитку, орієнтованими на соціально-економічну стабільність суспільства. Виникає потреба у поглибленні теоретичних підходів до визначення основних понять стосовно соціального розвитку, його пріоритетності, які носять ознаки оновленого характеру, трансформуючись і стосовно нових умов, і викликів ринкового середовища, набуваючи принципово нового характеру.

Значний вклад у розвиток теорії і практики управління механізмом забезпечення соціальної інфраструктури та дослідження специфіки соціальної структури зробили такі вчені: Н. Вітренко, Б. Данилишин, В. Дубницький, С. Кириченко, І. Кінаш, М. Комаров, В. Комірна, О. Кочерга, В. Куценко, А. Мазараки, Ж. Тощенко, А. Плащинський, О. Салій, А. Шаріпов та ін. Питаннями розвитку регіональної інфраструктури присвячені праці Ю. Бажала, В. Березіна, П. Біленького, О. Гаврилюка, І. Ганжели, З. Герасимчук, А. Гриценко, В. Дубницького, І. Заблоцької, П. Коваля, В. Комірної, В. Куценко, Н. Пігуль, О. Салівончика й ін.

Метою статті є дослідження критеріїв оцінки ефективності розвитку соціальної інфраструктури регіону з орієнтацією на її пріоритетність.

Рушійною силою соціального розвитку є соціальна інфраструктура, яка відображає суспільні процеси та явища, забезпечує створення нормальних умов життєдіяльності населення. Масштаби та напрями, її функціональні орієнтири тісно пов'язані з суспільними пріоритетами, зокрема суто соціального характеру та їх критеріальною характеристикою. В світлі цього базовою основою є вибір виважених пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури, типологія критеріїв їх стратегії розвитку.

Василенко В. Н. зазначає, що чим більше на певній території об'єктів соціального та відтворювального секторів господарського комплексу регіону і чим тісніше зв'язок між ними, тим більш розвиненою є така територія [1, с. 46].

Дубницький В. І., Комірна В. В., Ганжела І. П. вказують на те, що стан і рівень розвитку соціальної інфраструктури розглядається як показник ефективності використання матеріальних можливостей для підвищення якості життя населення та відображає рівень соціально-економічного розвитку територій [2, с. 30].

У роботі [3, с. 172] характерною ознакою соціальної інфраструктури виділено створення умов для розвитку виробництва та життєдіяльності населення та те, що до неї відносять об'єкти, які забезпечують загальні умови для ефективної трудової діяльності, формування фізичного й інтелектуально розвинутого, суспільно активного індивіда.

Заслуговує на увагу теза Плотницької С. щодо сутності соціальної інфраструктури, яка полягає не тільки в забезпеченні умов для життєдіяльності індивіда зокрема і суспільства в цілому, але й у визначенні її як ключового індикатора сучасного технологічного устрою [4].

Салій О. М. наголошує на тому, що на сьогодні функціонування інфраструктури ряду регіонів свідчить про те, що вона перебуває у глибокій системній кризі, яка супроводжується деструктивними процесами [5].

При виокремленні суспільних пріоритетів соціальної інфраструктури використовувався широкий спектр методів дослідження – від системно-комплексного та порівняльного аналізу до моделювання впливу стратегічних чинників на показники ефективності в умовах ринку.

Соціальний розвиток і розвиток соціальної інфраструктури, який відображає соціальні відносини як частину

суспільних відносин, що характеризує взаємовідносини різних груп людей та окремих індивідів за їх позицією в суспільстві, охоплює матеріальну, соціальну, культурну і побутову підсистеми.

Першочерговим є орієнтація на економічну групу пріоритетів у складі таких напрямів: широкий і всебічний розвиток соціальної інфраструктури зі зростанням обсягів виробництва та покращенням послуг, що надаються; вдосконалення відносин власності; прискорення інституційних перетворень; інвестиційно-інноваційне забезпечення розширеного відтворення; формування регіональних ринків соціальної інфраструктури. Важливим є і комплекс гуманітарних пріоритетів, зокрема, побудова національної системи економіки знань, поглиблення фундаментальної і прикладної науки, підвищення рівня і якості освітніх послуг, забезпечення необхідного рівня медичного обслуговування, загальне зміцнення здоров'я нації, зростання інтелектуального потенціалу.

Пріоритетним напрямом розвитку соціальної інфраструктури є також державне регулювання як різновид державного управління вертикального та горизонтального характеру на основі законодавчих і нормативних актів, які визначають умови функціонування підсистем соціальної інфраструктури. Як зазначено в роботі [6, с. 36], існуючі на сьогодні технології влади й державного управління не є результативними та видаються також неприйнятними. Автор наголошує на об'єктивному конфлікті між стратегічним управлінням і оперативним керівництвом, що виник в Україні за роки реформ.

До основних заходів і інструментів обґрунтування пріоритетів розвитку соціальної інфраструктури можна віднести: цілепокладання, цільове програмування; оперативне регулювання; стратегічне планування; нормування та бюджетування; прогнозне моделювання з урахуванням масштабу її потенціалу на основі методичних оцінок ефективності її розвитку.

Види діяльності, які забезпечують населення виробничими та соціальними послугами, мають свою специфіку й особливості, а також відповідні методи оцінки їх діяльності. У роботі [7, с. 119] виділено такі специфічні особливості соціальної інфраструктури: 1) значна трудомісткість порівняно з виробництвом матеріально-речовинних благ; 2) значно нижча, ніж за умови виробництва матеріальних благ, частка матеріальних витрат у складі кінцевого виробництва послуг; 3) значна частка грошових коштів у складі активів суб'єктів господарювання соціальної сфери.

Процес оцінки видів діяльності, які забезпечують населення виробничими та соціальними послугами, можливо здійснювати за показниками, які можна згрупувати у п'ять груп: **I. Структурні:** кількість підприємств за кожною сферою діяльності, віднесених до інфраструктури; динаміка кількості підприємств; співвідношення (пропорції) між видами діяльності; співвідношення між формами власності підприємств інфраструктури; співвідношення між великими, середніми та малими суб'єктами господарювання. **II. Виробничі:** обсяги реалізованої продукції чи послуг; динаміка обсягів реалізації послуг; співвідношення (пропорції) між реалізацією послуг підприємствами різних форм власності; співвідношення між реалізацією послуг великими, середніми та малими підприємствами. **III. Кадрові:** кількість зайнятих на підприємствах, віднесених до інфраструктури; співвідношення між кількістю зайнятих на підприємствах інфраструктури за видами діяльності; співвідношення між кількістю зайнятих на підприємствах різних форм власності; співвідношення (пропорції) між кількістю зайнятих на великих, середніх і малих підприємствах. **IV. Фінансові:** прибуток (збиток) підприємств, віднесених до інфраструктури; співвідношення між прибутко-

вістю (збитковістю) підприємств інфраструктури за видами економічної діяльності; динаміка прибутку (збитку) підприємств; рентабельність підприємств інфраструктури за видами діяльності чи надання послуг. **V. Інвестиційно-інноваційні:** обсяги інвестицій в основний капітал на підприємствах інфраструктури за видами діяльності; співвідношення (пропорції) між джерелами інвестицій в основний капітал; динаміка інвестицій в основний капітал за видами діяльності; динаміка інноваційних витрат за видами діяльності; динаміка впровадження прогресивних технологічних процесів та освоєння виробництва нових видів продукції; динаміка обсягів реалізованої інноваційної продукції за видами діяльності.

Інфраструктурі притаманні специфічні особливості, що зумовляють систему відносних показників, за допомогою яких оцінюється забезпеченість об'єктами інфраструктури регіону в цілому, зокрема населення: обсяги пасажирообороту, обсяги наданих послуг зв'язку, послуг соціальної інфраструктури в перерахунку на душу населення, щільність шляхів, комунікацій тощо на км² території, забезпеченість дошкільними освітніми установами (місць на 100 дітей дошкільного віку), забезпеченість населення загальнодоступними бібліотеками (установ на 10 тис. осіб населення), установами культурно-дозвільного типу (установ на 10 тис. осіб населення), амбулаторно-поліклінічними установами (відвідувань у зміну на 10 тис. осіб; питома вага у регіоні площі (або кількості населених пунктів), обладнаної водопроводом, каналізацією, центральним опаленням, газопроводами і т. д.

Коло специфічних показників, які характеризують техніко-технологічний стан розвитку соціальної інфраструктури, визначається сутнісними характерними ознаками, технічними та технологічними чинниками. Так, для галузей технічно-сервісного обслуговування основними специфічними показниками є спроможність до надання сервісних послуг – виконання замовлень за період часу (ремонтів тощо), якісний рівень наданих послуг, забезпечений технологіями і технічним оснащенням сервісних підприємств, рівнем їх автоматизації та механізації.

При оцінці стану об'єктів соціальної інфраструктури варто враховувати фінансово-економічні умови розвитку галузі, у першу чергу – господарський механізм фінансування видатків на утримання інфраструктурних об'єктів. Таким чином, галузі соціальної інфраструктури можна згрупувати у дві групи: ринкові / автономні – торгівля, громадське харчування, побутове обслуговування, житлово-комунальне господарство, туризм, дохідні об'єкти рекреаційного комплексу; неринкові / бюджетні – охорона здоров'я, освіта, наука, культура, фізична культура і спорт, об'єкти рекреаційного комплексу, що потребують державного / регіонального (місцевого) фінансового втручання.

Отже, стан ринкових / автономних інфраструктурних об'єктів соціальної сфери необхідно оцінювати як з боку регіональних потенційних можливостей розвитку і відповідності їх потенційним зростаючим запитам споживачів і ринкової кон'юнктури, так і з точки зору можливостей забезпечення гарантованих державою рівнів задоволення потреб у послугах інфраструктури. Оцінка стану інфраструктурних об'єктів неринкових соціальної сфери галузей з переважно бюджетними механізмами господарювання повинна, у першу чергу, орієнтуватись на можливості якісного та кількісного задоволення потреб населення в гарантованих державою послугах.

Особливо важливою є інтегральна порівняльна оцінка стану та рівнів розвитку інфраструктури, як у межах країни, так і її регіонів. Враховуючи невелику кількість показників розвитку кожного з видів інфраструктури, а також регіональну специфіку і тип розвитку інфраструктурних галузей, необ-

хідним є регіонально-диференційований підхід до оцінки забезпеченості їх об'єктами інфраструктури.

Одним із методом інтегральної оцінки розвитку об'єктів інфраструктури може бути метод регіонального ранжування за наявністю та забезпеченістю об'єктами інфраструктури в територіальному вимірі у складі регіонів з урахуванням впливу кожного з видів інфраструктури на економіку цього конкретного регіону та стану об'єктів.

Рівень розвитку інфраструктури кожної території в інтегральній оцінці при цьому може бути визначений зведенням різних часткових відносних показників в один шляхом віднесення кожного з них до максимального (із сукупності порівнюваних територій) і обчислення його середнього значення. За величиною показника встановлюється ранг регіону в рівнях розвитку інфраструктури. Кількість складових показників, за якими визначається рівень розвитку інфраструктури території, визначається наявністю об'єктів інфраструктури певного типу у регіоні. На основі ретроспективного аналізу та сучасного стану рівнів розвитку інфраструктури можливим є прогнозування структурно-динамічних зрушень у розвитку інфраструктури у регіонах на перспективу.

Підґрунтям визначення потенціалу пріоритетних напрямів основних сфер соціальної інфраструктури та організаційно-економічного механізму функціонування є інтегральна оцінка стану матеріально-побутової і соціально-культурної складової на основі використання системи критеріїв-індикаторів – характеристик, що відображають співвідношення між фактичним станом і нормативним рівнем розвитку компонентів. Доцільним є використання показника відхилення показників розвитку соціальної інфраструктури конкретної території від максимального чи середнього індикатора по країні.

Одним із можливих підходів більш ґрунтовного характеру стосовно розробки методики розрахунку інтегрального показника розвитку об'єктів соціальної інфраструктури є використання узагальнюючих значень рівня соціальної ефективності:

$$I = \left[1 - \sum_{p=1}^N V_p \cdot \frac{Y_p^n - Y_p^j}{Y_p^n} \right] \cdot 100,$$

де I – інтегральний показник рівня соціальної ефективності; $V = 1$, (V_p – відносна важливість показників); Y_p^n – нормативний (еталонний) стан процесу за показником p ; Y_p^j – фактичний стан процесу за показником p ; $Y_p^n - Y_p^j$ – відхилення фактичного стану від нормативного за умови, що перевищення фактичного стану над нормативним не враховується, різниця прирівнюється до нуля для попередження компенсації дефіцитів за одним із параметрів надмірного перевищення по іншим.

Інтегральний показник рівня соціальної ефективності визначається за шкалою, яка змінюється від нуля (найменше значення) до 100 % (найбільше значення).

Методологія регулювання соціально-економічного розвитку, зокрема соціальної інфраструктури, передбачає систематизацію і врахування методів управлінського впливу на його здійснення, а також проведення оцінки ефективності проведених перетворень. В першому випадку йдеться про сукупність відпрацьованих вітчизняною наукою важелів регулювання макроекономічних процесів у рамках здійснення державної економічної політики (кредитна, податкова, інвестиційна, амортизаційна політика, державний бюджет, дотації, субсидії, ціни) та власне регіонального аспекту (стратегічне планування, комплексні програми розвитку, створення територій пріоритетного розвитку, вільних економічних

зон). В другому – про показники ефективності структури економічних і соціальних систем, такі як: підвищення сукупного потенціалу, ефекту структурної мобільності та структурної активності. Зокрема, вплив зміни структури на ефективність інфраструктурного виробництва у регіоні можливо визначити шляхом розрахунку індексу структурних зрушень:

$$I_c = \frac{\sum_j P_j^0 \Pi_j^i}{\sum_j P_j^o \Pi_j^o},$$

де P_j^0 – якісний показник j -ї інфраструктурної сфери (чи галузі) базисного періоду; Π_j^o – частка j -ї сфери діяльності базисного року (за чисельністю персоналу, тис. осіб; вартістю основних засобів виробництва млн грн); Π_j^i – частка j -ї сфери діяльності звітного року.

Розвиток основних сфер соціальної інфраструктури тісно пов'язаний з перспективами та наслідками інвестиційної діяльності в них. Вони повинні вирішувати такі завдання, як: досягнення регіональних стандартів рівня обслуговування населення; вибір пріоритетних напрямів інвестицій в окремі сектори соціальної інфраструктури з метою вирішення проблем її структурної перебудови; раціональне використання ресурсів для комплексної забудови населених пунктів; створення приміських зон, зон відпочинку, курортно-санаторних комплексів; визначення ступеня втручання держави (регіональних органів влади в галузі інвестиційних рішень і масштабів її діяльності і розміру державних інвестицій); реалізація концепції оптимальної територіальної організації з точки зору підвищення ефективності функціонування соціальної інфраструктури; економічні, соціальну та екологічну оцінку інвестиційних проектів; забезпечення обґрунтованості інвестиційних рішень на основі багатоваріантних і багатофакторних оцінок, координацію дій в їх реалізації.

Автори роботи [8] зазначають, що одним із визначальних чинників соціального розвитку регіонів є розвиток і впровадження публічної політики, загальне розуміння громадськістю її ролі та важливості участі у процесі формування та реалізації політики у соціальній сфері, партнерські стосунки між владою та громадськістю.

З метою підвищення якості оцінки ефективності розвитку соціальної інфраструктури та з урахуванням регіональної специфіки для кожного регіону можуть визначатися найбільш значущі інфраструктури галузі для коректного порівняльного аналізу з іншими територіями та застосовуватися вагові коефіцієнти, визначені розрахунково або методом експертних оцінок. ■

ВИСНОВКИ

Отже, серед суспільних пріоритетів важливими є пріоритети соціального розвитку у всіх трансформаційних перетвореннях, у структурних та інституційних зрушеннях, в інноваційно-інвестиційних процесах. Базуючись на функціональному призначенні соціальної інфраструктури, стані її розвитку та структурних зрушеннях у системі взаємодії складових, основними пріоритетами можна визначити: економічний, гуманітарний, організаційний, екологічний, управлінський, інвестиційно-інноваційний, територіальний. Підвищення якості складної оцінки рівня розвитку соціальної інфраструктури певного регіону в ієрархічній системі територіальних одиниць з метою обґрунтування пріоритетів її подальшого розвитку буде сприяти застосуванню інтегральних показників, які були б чутливі до змін у просторі та часі та практично можливі до застосування в суспільному розвитку. Інтегральну порівняльну оцінку інфраструктури доцільно проводити

як для території в розрізі районів, так і для України у цілому в розрізі крупних економічних районів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Василенко В. Н.** Многомерность параметров региона: территории, системы, пространства: монография. Дружковка: Юго-Восток, 2016. 408 с.
2. **Дубницький В. І., Комірна В. В., Ганжела І. П.** Стратегія розвитку соціальної інфраструктури регіону: модель, закономірності, аргументи, актуальність, результат. *Соціальна економіка*. 2016. № 1. С. 30–38.
3. **Кінаш І. П.** Склад і структура соціальної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3 (2). С. 171–176.
4. **Салій О. М.** Функціональне призначення та основні завдання соціальної інфраструктури. *Наука і економіка*. 2012. № 2 (18). С. 215–218.
5. **Плотницька С.** Соціальна інфраструктура регіону: особливості функціонування і регулювання. URL: http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/e102_54/e102plot.pdf
6. **Gedz M.** Regulation of structural changes in the economy of Ukraine. *The Russian Academic Journal*. 2014. Vol. 29, No. 3. P. 34–38.
7. **Пігуль Н. Г.** Соціальна інфраструктура: функціональне призначення та особливості розвитку. *Економічний аналіз*. 2014. Т. 16. № 1. С. 117–122.
8. Проблеми та перспективи управління розвитком соціальної інфраструктури на місцевому рівні. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/april/7.htm>

REFERENCES

- Dubnytskyi, V. I., Komirna, V. V., and Hanzhela, I. P. "Stratehiia rozvytku sotsialnoi infrastruktury rehionu: model, zakonirnosti, arhumenty, aktualnist, rezultat" [Strategy of development of social infrastructure of the region: model, regularities, arguments, relevance, result]. *Sotsialnaya ekonomika*, no. 1 (2016): 30-38.
- Gedz, M. "Regulation of structural changes in the economy of Ukraine". *The Russian Academic Journal*. Vol. 29, no. 3 (2014): 34-38.
- Kinash, I. P. "Skklad i struktura sotsialnoi infrastruktury" [Structure and structure of social infrastructure]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 3 (2) (2012): 171-176.
- "Problemy ta perspektyvy upravlinnia rozvytkom sotsialnoi infrastruktury na mistsevomu rivni" [Problems and perspectives of management of the development of social infrastructure at the local level]. <http://old.niss.gov.ua/monitor/april/7.htm>.
- Pihul, N. H. "Sotsialna infrastruktura: funktsionalne pryznachennia ta osoblyvosti rozvytku" [Social infrastructure: functional purpose and development peculiarities]. *Ekonomichniy analiz*. Vol. 16, no. 1 (2014): 117-122.
- Plotnitska, S. "Sotsialna infrastruktura rehionu: osoblyvosti funktsionuvannia i rehuliuwannia" [Social infrastructure of the region: features of functioning and regulation]. http://www.ed.ksue.edu.ua/ER/knt/e102_54/e102plot.pdf
- Saliy, O. M. "Funktsionalne pryznachennia ta osnovni zavdannia sotsialnoi infrastruktury" [Functional purpose and main tasks of social infrastructure]. *Nauka i ekonomika*, no. 2 (18) (2012): 215-218.
- Vasilenko, V. N. *Mnogomernost parametrov regiona: territorii, sistemy, prostranstva* [The multidimensionality of the parameters of the region: territories, systems, spaces]. Дружковка: Yugo-Vostok, 2016.